

ค่างควาดูดเลือด สายพันธุ์ต่างถิ่น และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ
ในนวนิยายเรื่อง *พันธะรัตติกาล* ของ นันทนา วีระชน

อรวรรณ ฤทธิศรีจิระ*

รับบทความ: 14 พฤศจิกายน 2565

แก้ไขบทความ: 4 มกราคม 2566

ตอบรับ: 22 กุมภาพันธ์ 2566

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติผ่านการนำเสนอตัวละครค่างควาดูดเลือด ในนวนิยายเรื่อง *พันธะรัตติกาล* บทประพันธ์ของ นันทนา วีระชน โดยใช้แนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศเป็นกรอบหลักในการวิเคราะห์ การศึกษาแบ่งเป็น 2 ประเด็นดังนี้ 1) ค่างควาดูดเลือด: สัตว์ลึกลับและสัตว์ร้าย 2) มนุษย์ผู้มีพันธะกรรมค่างควาดูดเลือด: ชาติพันธุ์อื่นผู้แปลกปลอม ผลการศึกษาพบว่า ตัวบทสร้างให้ค่างควาดูดเลือดเป็นสายพันธุ์ต่างถิ่นที่ไม่ได้มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย การเป็นสายพันธุ์ต่างถิ่นนี้เองทำให้ค่างควาดูดเลือดเป็นสัตว์ลึกลับ เข้าถึงยาก และเมื่อค่างควาดูดเลือดปรากฏตัวทำให้มนุษย์หวาดกลัวความดุร้ายของมัน นอกจากนั้นยังพบว่า ตัวบทเสนอให้พันธะกรรมค่างควาดูดเลือดสามารถเข้ามาในร่างกายของมนุษย์ได้ ทำให้มนุษย์ที่มีพันธะกรรมของสัตว์ดังกล่าวเป็นภาพแทนมนุษย์แปลกประหลาด เป็นอื่นจาก

* อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ (อีเมล: orawan.ri@bru.ac.th)

มนุษย์ปกติ อย่างไรก็ตามตัวบทไม่ได้นำเสนอความน่ากลัวของมนุษย์ที่มีพันธุกรรม ค้างคาวดูดเลือด แต่กลับสร้างให้ตัวละครตั้งกล่าวน่าเวทนาในชะตากรรม โดยสรุปแล้ว *พันธะรัตติกาล* นำเสนอภาพค้างคาวดูดเลือดในฐานะสายพันธุ์ต่างถิ่นที่เข้ามาคุกคาม มนุษย์ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในมิติที่มนุษย์ยอมจำนนต่อ ธรรมชาติ

คำสำคัญ: ค้างคาวดูดเลือด, สายพันธุ์ต่างถิ่น, ธรรมชาติ

Vampire Bat, Foreign Species and the Relationship between
Humans and Nature in The Novel Entitled *Phantharattikan* by
Nanthana Weerachon

Orawan Rithisrithorn *

Received: November 14, 2022

Revised: January 4, 2023

Accepted: February 22, 2023

Abstract

This article aims to study the relationship between humans and nature through the presentation of the character of the vampire bat in the novel: *Phantharattikan* by Nanthana Weerachon, using the concept of ecocriticism as the main framework for analysis. The study was divided into two themes: 1) Vampire bats: Mysterious and ferocious creatures; 2) Vampiric humans: Other alien races. The study found that Vampire bats are depicted as an animal that is presented as an exotic species that is not native to Thailand. It is as this exotic species that vampire bats are regarded as mysterious, unapproachable, and when the vampire bats appear, humans fear their ferocity. It also found that the text proposes the notion that the

* Lecturer, Thai section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University (E-mail: orawan.ri@bru.ac.th)

genes of vampire bats could enter the human body. That is why the human with the animal's genetics is presented as a representation of a strange human, which is different from normal human beings. However, the text does not present the horrors of humans with vampire bat genes. Instead, it makes such characters miserable in their destiny. To sum up, *Phantharattikan* presents the image of vampire bats as an alien species that threatens humans. It shows the relationship between human and nature from the dimension that humans surrender to nature.

Keywords: Vampire bats, foreign species, nature

บทนำ

สัตว์บางประเภทย้ายถิ่นหรืออพยพจากที่อยู่เดิม โดยมีปัจจัยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเพื่อความอยู่รอด เนื่องจากพื้นที่นั้น ๆ มีสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เช่น นกอพยพตามฤดูกาล หรืออาจเกิดจากความตั้งใจของมนุษย์ที่นำเอาสัตว์หรือพืชนั้น ๆ ออกมาจากแหล่งกำเนิดเดิมเพื่อการพาณิชย์หรือเพื่อศึกษา สิ่งมีชีวิตเหล่านี้หากปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ก็จะดำรงเผ่าพันธุ์ต่อไปได้อย่างปกติ แต่หากไม่สามารถทำได้ก็อาจเกิดผลเสียตามมา

การเข้ามาของสายพันธุ์ต่างถิ่น ไม่ว่าจะโดยการอพยพหรือถูกนำเข้ามาด้วยความตั้งใจของมนุษย์ บางครั้งอาจทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศหรือมีผลต่อมนุษย์ เช่นในกรณีการระบาดของผักตบชวา ไมยราบยักษ์ หรือปลาชุกเกอร์ (สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช, 2556, น. 10) ฉวีวรรณ หุตะเจริญ (2539, น. 73-75) อธิบายว่าสายพันธุ์ที่ถูกนำเข้ามาจากพื้นที่อื่นนั้นก่อให้เกิดผลกระทบหลากหลาย ในกรณีพืชพบว่าพืชต่างถิ่นอาจกลายเป็นวัชพืช หรือเป็นพาหะการแพร่กระจายแมลงและโรคพืช ตลอดจนทำให้สภาพทางภูมิศาสตร์เปลี่ยนแปลง ส่วนในกรณีสัตว์พบว่า การนำสัตว์ต่างถิ่นเข้ามาในประเทศไทย ส่งผลให้สัตว์เหล่านั้นแย่งอาหารสัตว์พื้นเมือง หรือเกิดสายพันธุ์ผสม รวมทั้งเป็นศัตรูพืชชนิดใหม่ ตลอดจนนำโรคร้ายมาสู่มนุษย์ ตัวอย่างผลกระทบของสายพันธุ์ต่างถิ่น เช่น กรณีหอยเชอร์รี่ ซึ่งไทยนำเข้าจากฟิลิปปินส์นั้น ต่อมาได้กลายเป็นศัตรูข้าว ทำให้ชาวนาได้รับความเสียหาย หรือกรณีปลาตุกรัสเซียที่มีถิ่นกำเนิดจากแอฟริกา ปลาดังกล่าวเป็นปลากินเนื้อ จึงเหมาะสำหรับการเลี้ยงในระบบปิดเท่านั้น แต่ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของพ่อค้าขายให้ผู้ซื้อนำไปปล่อยเพื่อทำบุญ ปลาตุกรัสเซียจึงดำรงชีวิตในระบบเปิดและกินสัตว์น้ำพื้นเมืองอื่น ๆ เป็นอาหาร (พิสิฐ ฐ พัทลุง, 2539, น. 65-66)

เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงสิ่งมีชีวิตต่างถิ่นกับหายนะคือ ในปี ค.ศ. 1840 แคมเบลล์ (Campbell, 1977/2558, p. 13) เล่าถึงเหตุการณ์พายุลูกใหญ่ที่ เกาะเซนต์กิลด้า ในสกอตแลนด์ เรือของคนในเกาะที่ออกไปหาอาหารถูกคลื่นซัด เพียงไม่นานชาวผู้เสียชีวิตก็ลอยขึ้นมาเกยฝั่ง นอกจากนั้นคลื่นยังได้พัดพาเอานกอ็อกใหญ่ของ อังกฤษ ที่ในตอนนั้นไม่มีใครบนเกาะนั้นรู้จักเข้ามาที่ชายฝั่ง พวกเขาบอกว่านกชนิดนี้เป็น ลางร้ายแห่งภัยพิบัติ จึงเอาหินปาใส่มันจนตาย

นอกจากนั้น ในงานวรรณกรรมได้นำเสนอสายพันธุ์ต่างถิ่นที่เข้ามาคุกคาม สิ่งมีชีวิตพื้นเมืองอย่างน่าสนใจ และมีประเด็นเชื่อมโยงกับการทำลายมนุษย์เป็น ศูนย์กลาง ดังในบทความเรื่อง “ร้อยสร้างมายาคติเบื้องหลังความอหังการของ “มนุษย์” ใน *Ishmael: An Adventure of the Mind and Spirit* ของ แดเนียล ครินน์” โดย ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศนีย์ (2559, น. 39-94) บทความเรื่องนี้ศึกษานวนิยายที่ใช้ลิง กอริลลาเป็นตัวละครสำคัญ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า กอริลลาที่ “คนยิวนำมาจาก แอฟริกา” เป็นเครื่องมือวิพากษ์มนุษย์เป็นศูนย์กลางผ่านฉากการจ้องมองระหว่างมนุษย์ และกอริลลา กล่าวคือ ขณะที่มนุษย์จ้องมองกอริลลาในกรงขัง กอริลลาก็คิดว่ามนุษย์ เองก็อยู่ในกรงขังเช่นกัน นอกจากนั้นการสร้างให้กอริลลามีรูปร่างใหญ่โตตอกย้ำว่า มนุษย์ไม่ใช่สิ่งมีชีวิตที่แข็งแรงที่สุด ที่น่าสนใจคือตัวบทนำเสนอการเทียบเคียงใบหน้า กอริลลากับมนุษย์ว่าคล้ายคลึงกัน แสดงให้เห็นความลักลั่นของพรมแดนมนุษย์กับสัตว์ ผ่านลิงกอริลลาที่มาจากแอฟริกา เช่นเดียวกับนวนิยายเรื่อง *Dracula* ของ แบรม สโตเกอร์ (Bram Stoker) ที่เล่าเรื่องการโดยสารเรือสู่เมือง Whitby ของแตรกคูลา ประเด็นนี้ มิ่ง ชัยภูหา (2558, น. 217-218) เสนอไว้ในบทความเรื่อง “*Dracula*: โศขรรูภาวะและ ความเป็นสัตว์ในพื้นที่เมือง” ว่า *Dracula* ของ แบรม สโตเกอร์ แสดงความวิตกกังวล เรื่องสิ่งมีชีวิตต่างถิ่น โดยนำเสนอผ่านแตรกคูลาที่สามารถแปลงร่างเป็นหมาป่าได้ มิ่ง

เสนอไว้ว่า แตรกคูลาเป็นการอุปลักษณ์ถึงความหวาดกลัวผู้อพยพจากประเทศอื่นเข้าสู่ อังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 19

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมทั้งสองเรื่องนำเสนอสายพันธุ์ต่างถิ่น ผ่านตัวละครสัตว์คือ ลิงและหมาป่า ที่เข้ามาก่อให้เกิดความวิตกกังวลต่อมนุษย์ ซึ่งหาก พิจารณาวรรณกรรมไทยพบว่า นวนิยายเรื่อง *พันธะรัตติกาล* บทประพันธ์ของ นันทนา วีระชน ได้ถ่ายทอดเรื่องราวสายพันธุ์ต่างถิ่นที่เข้ามาคุกคามมนุษย์และนำไปสู่ การทำทายระบบคิดแบบมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (anthropocentric) โดยนำเสนอผ่าน ค้างคาวดูดเลือด (vampire bat) ความโดดเด่นของนวนิยายเรื่องนี้คือ ผู้เขียนไม่ได้เพียง นำเสนอค้างคาวดูดเลือดเท่านั้น แต่ยังสร้างตัวละครมนุษย์ผู้มีพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือด ในร่างกายให้เป็นตัวแทนมนุษย์ที่เป็นอื่น โดยตัวบทไม่ได้มุ่งแสดงภาพความโหดร้ายของ ตัวละครดังกล่าว แต่กลับชี้ให้เห็นถึงความเวทนาต่อเคราะห์กรรมที่ได้รับมรดกทาง พันธุกรรมจากค้างคาวดูดเลือด

พันธะรัตติกาล เล่าถึงชะตากรรมของตระกูล “ภักดีบิดินทร์” ซึ่งมีต้นตระกูล เป็นขุนนางต่างชาติผู้มาตั้งรกรากที่เมืองไทย โดยคนในตระกูลมีชะตากรรมทางพันธุกรรม ร่วมกันคือการป่วยด้วยโรคประหลาด มีไข้ หนาวสั่น และต้องการเสพเลือดแทนอาหาร ทว่าเนื้อเรื่องเสนอให้ ไทเชยนต์ หนึ่งในทายาทตระกูลภักดีบิดินทร์ยอมปฏิเสศการเสพ เลือดเพื่อดำรงชีวิต ทำให้เขาเสียชีวิตในที่สุด คนในตระกูลเชื่อว่า อាកการประหลาดเหล่านี้ มีต้นเหตุมาจากขุนนางต่างชาติผู้มีพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือด ซึ่งเดินทางมาจากดินแดนที่ เป็นถิ่นกำเนิดของสัตว์ดังกล่าว ต่อมาโยธี ทายาทคนปัจจุบันของ “ภักดีบิดินทร์” ก็หนีไม่ พันชะตากรรมเดียวกับบิดา เขามีอาการประหลาดและต้องการเสพเลือด ยศสินี มารดา ของโยธีผู้เป็นนักสัตววิทยาเชื่อว่าต้นตระกูล “ภักดีบิดินทร์” มีพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือด จึงสนับสนุนให้เอมิกา ทำวิจัยเพื่อจะนำข้อมูลทางวิทยาศาสตร์มาอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นกับ คนในตระกูล เอมิกาจึงตัดสินใจออกเดินทางตามหาค้างคาวดูดเลือดเพื่อเปรียบเทียบกับดี

เอ็นเอของโยอี แต่สุดท้ายการวิจัยของอเมริกาก็ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะสัตว์ชนิดนี้ดูร้ายเกินกว่าจะนำมาศึกษา ในตอนจบโยอีเลือกปฏิเสธเลือดเช่นเดียวกับบิดาเพื่อให้ตนไม่ต้องตกเป็นทาสของพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือด

จากการสำรวจพบว่า วรรณกรรมไทยที่นำเสนอภาพค้างคาวดูดเลือดได้อย่างน่าสนใจคือ นวนิยายเรื่อง *แก้วขนเหล็ก* บทประพันธ์ของ ตริ อภิรุณ เล่าถึงแวมไพร์ที่แปลงร่างเป็นค้างคาวได้ ประเด็นนี้แสดงให้เห็นการเชื่อมโยงค้างคาวดูดเลือดกับสิ่งลึกลับ หรือในนวนิยายเรื่อง *ภูตพระจันทร์* บทประพันธ์ของ จินตวิโร วิวัธน์ ที่มีมนุษย์ผู้ต้องคำสาปให้กลายเป็นค้างคาวในเวลากลางคืน และเมื่อกลับมาพิจารณานวนิยายเรื่อง *พันธะรัตติกาล* พบว่า ค้างคาวดูดเลือดเป็นสายพันธุ์ต่างถิ่นที่เชื่อมโยงกับความลึกลับและความน่าสะพรึงกลัวเช่นเดียวกับนวนิยายเรื่อง *แก้วขนเหล็ก* และ *ภูตพระจันทร์* แต่สิ่งที่ทำให้ *พันธะรัตติกาล* เป็นนวนิยายที่สมควรนำมาศึกษาคือ การเน้นภาพค้างคาวดูดเลือดในฐานะสายพันธุ์ต่างถิ่น นอกจากนั้นตัวบทยังสร้างตัวละครมนุษย์ผู้มีพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือดให้มีภาวะผิดปกติจากมนุษย์ทั่วไป ประเด็นนี้เมื่อพิจารณาบริบทช่วงเวลาตีพิมพ์นวนิยายเรื่อง *พันธะรัตติกาล* คือ พ.ศ. 2558 พบว่าสามารถเชื่อมโยงกับสถานการณ์เรื่องสิ่งแวดล้อมได้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันได้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการนำเข้าสิ่งมีชีวิตจากถิ่นอื่นเข้ามาในประเทศไทย ซึ่งมีคำศัพท์เฉพาะว่า “ชนิดพันธุ์ต่างถิ่น” (alien species) โดย พงศ์วรุตม์ ธีระวัฒน์ (2564, น. 8, 10-11) กล่าวถึงประเด็นนี้ในรายงานการค้นคว้าอิสระเรื่อง *แนวทางการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน กรณีศึกษาปลาหมอหางดำ ในพื้นที่ตำบลไร่เก่า อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์* ว่า ในปี พ.ศ. 2551 เกิดการระบาดของปลาชุกเกอร์ที่ไทยนำเข้ามาจากทวีปอเมริกา โดยปลาชุกเกอร์กินไข่ปลาพื้นเมือง ทำให้ปลาพื้นเมืองมีจำนวนน้อยลง หรือในกรณีปลาหมอหางดำที่ไทยนำเข้ามาจากแอฟริกาในปี พ.ศ. 2553 ปัญหาที่เกิดขึ้นคือปลาหมอหางดำต้องการอาหารในแต่ละวันมากกว่าปลา

หมอพื้นเมือง และยังชอบล่าลูกกุ้งทะเล และสัตว์น้ำเล็กอื่น ๆ ส่งผลให้สัตว์น้ำมีจำนวนน้อยลง นอกจากนั้น พงศเทพ สุวรรณวาริ (2558, น.1, 10) ยังได้สรุปในรายงานการวิจัยเรื่อง *การสำรวจชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในพื้นที่เกาะช้างและหมู่เกาะใกล้เคียงจังหวัดตราด* ถึงชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่ประเทศไทยในปี พ.ศ. 2554 ว่า มีหอยเชอร์รี่และเพลี้ยแป้งที่เข้ามาขยายพันธุ์ในไทยและส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2551-2555 มีการสำรวจพื้นที่ชุ่มน้ำในเขตห้ามล่ารักษาพันธุ์สัตว์อ่างเก็บน้ำบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่ามีชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศได้แก่ หญ้าคา สาบเสือ ไมยราบยักษ์ ผักตบชวา หอยเชอร์รี่ และปลาไนล

เมื่อพิจารณาบริบททางยุคสมัยดังที่กล่าวมาพบว่า ช่วงเวลาที่ตีพิมพ์นวนิยายเรื่อง *พันธะรัตติกาล* ใกล้เคียงกับการเกิดปรากฏการณ์ผลกระทบจากสายพันธุ์ต่างถิ่น ทั้งนี้จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ยังไม่มีการศึกษาตัวละครสายพันธุ์ต่างถิ่นในวรรณกรรมไทยที่ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างชัดเจน บทความนี้จึงต้องการศึกษาชุดความสัมพันธ์นี้ผ่านการนำเสนอค้ำควดดูเลียดโดยใช้แนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าว เพื่อเปิดพื้นที่การศึกษาตัวละครสัตว์ในฐานะสายพันธุ์ต่างถิ่น อันจะขยายมุมมองการวิเคราะห์ภาพสัตว์ในวรรณกรรมให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

แนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในนวนิยายเรื่อง *พันธะรัตติกาล* ในบทความนี้ได้ใช้แนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศเป็นกรอบหลักในการวิเคราะห์ การวิจารณ์เชิงนิเวศคือวิธีคิดที่มุ่งพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ปรากฏในวรรณกรรม แนวคิดดังกล่าวได้มีนักวิชาการให้คำนิยาม อธิบายลักษณะความเป็นมาและแนวทางการศึกษาดังนี้

เอ็มมานูเอล (Emmanuel, 2015, pp. 32-42) กล่าวว่าวิธีวิทยาดังกล่าวเป็นหนึ่งในแนวคิดที่ใช้วิเคราะห์วรรณกรรม โดยมีพัฒนาการมาจากความคิดเรื่องวรรณคดีสีเขียว ทั้งนี้คำว่า “วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ” ใช้ครั้งแรกโดยวิลเลียม เรอเคิร์ต (William Rueckert) ในปี ค.ศ. 1978 ในบทความชื่อ “Literature and Ecology: An Experiment in Ecocriticism” ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนความคิดเชิงนิเวศในวงการวรรณกรรม ที่น่าสนใจคือแนวคิดดังกล่าวมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ เอ็มมานูเอลและโงซิเสนอไว้ว่า วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศมุ่งศึกษาวรรณกรรมและธรรมชาติในลักษณะการมองธรรมชาติในมุมใหม่และการทำให้มนุษย์ประจักษ์ว่าโลกใบนี้ไม่ได้มีแค่มนุษย์อาศัยอยู่และนำไปสู่การตระหนักถึงการดำรงอยู่ของธรรมชาติ นอกจากนั้น การวิจารณ์เชิงนิเวศยังสนใจศึกษาทัศนคติที่ผู้เขียนมีต่อธรรมชาติด้วย

นอกจากนั้น กล็อตเฟลต์ (Glottfelty, 1996 , pp. xviii-xix) ให้คำจำกัดความของการวิจารณ์เชิงนิเวศว่าเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับธรรมชาติ โดยมีคำถามที่นำไปสู่การวิเคราะห์ธรรมชาติในตัวบท เช่น ธรรมชาติได้รับการนำเสนออย่างไร ฉากธรรมชาติมีบทบาทต่อเนื้อเรื่องอย่างไร ค่านิยมในวรรณกรรมสอดคล้องกับภูมิปัญญาการอนุรักษ์ธรรมชาติหรือไม่ งานเขียนแนวอนุรักษ์ธรรมชาติของชายและหญิงมีการนำเสนอที่แตกต่างกันหรือไม่ ผลกระทบเกี่ยวกับวิกฤตสิ่งแวดล้อมได้แทรกซึมเข้าไปในเนื้อหาของวรรณกรรมประชานนิยมและวัฒนธรรมประชานนิยมอย่างไร ทำอย่างไรวิทยาศาสตร์จึงจะเปิดตัวเองเข้าสู่การวิเคราะห์วรรณกรรม อะไรคือจุดร่วมที่พอจะเป็นไปได้ระหว่างวรรณคดีศึกษากับวาทกรรมสิ่งแวดล้อม

การนำแนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศมาศึกษาวรรณกรรมช่วยเปิดมุมมองใหม่ในการอ่านวรรณกรรม นั่นคือการมุ่งพิจารณาไปที่การนำเสนอภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏอยู่ในตัวบท ที่น่าสนใจคือ การนำแนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศมาวิเคราะห์วรรณกรรมนั้นไม่ได้จำกัดเพียงตัวบทแนวอนุรักษ์ธรรมชาติเท่านั้น แต่งานเขียน

หลายประเภทที่นำเสนอประเด็นธรรมชาติก็สามารถนำมาศึกษาด้วยกรอบการวิจารณ์เชิงนิเวศได้เช่นกัน ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าตัวบทที่สามารถใช้กรอบคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์ได้นั้น อาจเป็นงานเขียนใด ๆ ที่นำเสนอตัวละครสัตว์ พืช หรือมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ หรือการใช้ตัวบทที่เสนอภาพพื้นที่ธรรมชาติ ตลอดจนปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ดังนั้น ไม่ว่าจะป็นวรรณกรรมประเภทใดก็สามารถนำมาศึกษาในแนวทางการวิจารณ์เชิงนิเวศได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น วรรณกรรมแนวจินตนิมิต แนวอภิป หรือแนวโรมานซ์ กล่าวคือ เราสามารถมองงานเขียนเหล่านี้ในฐานะ “วรรณกรรมธรรมชาติ” ได้ ดังที่เมอร์ฟี (Murphy, 2009, p. 46) กล่าวว่า วรรณกรรมธรรมชาติคืองานเขียนประเภทที่ว่าด้วยความใส่ใจต่อรายละเอียดของโลกธรรมชาติและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ มีการนำเสนอปรัชญาของมนุษย์ในโลกธรรมชาติ ผ่านกลวิธีการเล่าเรื่อง

ที่ผ่านมามีการนำแนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศมาใช้ศึกษาตัวบทวรรณกรรมหลากหลายประเภท ทั้งวรรณคดีโบราณและวรรณกรรมร่วมสมัย เช่น งานของดาร์รินทร์ ประดิษฐ์ทัศนีย์ (2559) ในหนังสือเรื่อง *พินิจปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านมุมมองวรรณกรรมอเมริกันร่วมสมัย* ที่ศึกษาตัวบทวรรณกรรม 5 เรื่อง ได้แก่ นวนิยายเรื่อง *Ishmael: An Adventure of the Mind and Spirit* โดย แดเนี่ยล ควินน์ (Daniel Quinn), วรรณกรรมร้อยแก้วรูปแบบบันทึกความทรงจำเรื่อง *Body Toxic: An Environmental Memoir* โดย ซูซาน แอนโทเนตตา (Susan Antonetta), วรรณกรรมร้อยแก้วเชิงอัตชีวประวัติเรื่อง *Refuge: An Unnatural History of Family and Place* โดย เทร์รี เทมเพสต์ (Terry Tempest), นวนิยายเรื่อง *Through the Arc of the Rain Forest* โดย แคเรน เท ยะมะชิตะ (Karen Tei Yamashita) และนวนิยายเรื่อง *All Over Creation* โดย รุท โอเซะเกกิ (Ruth Ozeki) หรือในหนังสือของ ฉัญญา สังขพันธานนท์ (2556) เรื่อง *วรรณคดีสีเขียว: กระบวนทัศน์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทย* ซึ่งได้ศึกษาตัวบทวรรณคดีเรื่องสำคัญ เช่น ไตรภูมิพระร่วง, เสือโคคำฉันท, คำฉันทดุขภูมิ

สิ่งแวดล้อมข้าง, นิราศหนองคาย, พรรณพฤกษาและสัตววิทยา, เงาะป่า, สมุทรโฆษ คำฉันท์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการใช้ตัวบทวรรณกรรมร่วมสมัยเพื่อศึกษาตามแนวทางของการวิจารณ์เชิงนิเวศ เช่น วิทยานิพนธ์ของ อรวรรณ ฤทธิ์ศรีธร (2562) เรื่อง *ภาพแทนและการประกอบสร้างความจริงเรื่องธรรมชาติในนวนิยายจินตนิมิตของไทย* โดยเลือกใช้ตัวบทของนักเขียน 4 คนได้แก่ จินตวีร์ วัชร, ตรี อภิรุณ, พงศกร และหมอก มุงเมือง อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจการศึกษาประเด็นธรรมชาติในวรรณกรรมพบว่า มีประเด็นการเชื่อมโยงธรรมชาติกับความเป็นอื่นที่น่าสนใจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ในงานของธัญญา สังขพันธานนท์ (2556ก, น. 293-298) ชี้ให้เห็นว่า ในบางครั้งมนุษย์ก็รู้สึกแปลกแยกต่อธรรมชาติและนิยามว่าธรรมชาติคือสิ่งที่มนุษย์ไม่คุ้นเคย มนุษย์จึงมองว่าธรรมชาติคือพื้นที่ที่ทุรกันดาร เต็มไปด้วยภัยอันตราย ไม่น่าไว้วางใจ อีกทั้งยังนำมาซึ่งความรู้สึกโดดเดี่ยว เช่นเดียวกับที่เมอซันท์ (Merchant, 1989, p. 2 อ้างถึงใน ธัญญา สังขพันธานนท์, 2556ก, น. 281) กล่าวไว้ว่า ในทัศนะหนึ่งมนุษย์มองธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้ เพราะอาจก่อให้เกิดความรุนแรง อันตราย ความวุ่นวาย และพื้นที่ธรรมชาติก็อาจไม่ปลอดภัย ประเด็นนี้สามารถเรียกได้ว่าจินตภาพดังกล่าวทำให้มนุษย์มองว่าธรรมชาติอยู่เหนือการควบคุม ลึกลับ และเป็นอื่น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นธรรมชาติด้านร้าย ซึ่งฟีเดอร์ (Feder, 2010, p. 61) ใช้คำว่า ธรรมชาติด้านลบ (nature's negative) เพื่อนิยามถึงการนำเสนอความวิตกกังวลเกี่ยวกับธรรมชาติ นอกจากนั้นงานของอรวรรณ ฤทธิ์ศรีธร (2562, น.118) ได้กล่าวถึงประเด็นธรรมชาติกับความเป็นอื่นไว้ว่า ในนวนิยายแนวจินตนิมิตได้นำเสนอภาพสัตว์ที่เชื่อมโยงกับสิ่งที่มนุษย์มองว่าเป็นอื่น เช่น ความพิการ ความชรา ความยากจน เป็นต้น ผ่านการบรรยายรูปลักษณ์ของสัตว์ให้เชื่อมโยงกับสิ่งที่ขัดกับอุดมคติของมนุษย์

การศึกษาตามแนวทางการวิจารณ์เชิงนิเวศสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดสัตวศึกษา (animal studies) ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาตัวละครสัตว์ในวรรณกรรม

โดยบูเอลล์ และคณะ (Buell et al. 2011, pp. 430-433) ได้เชื่อมโยงการวิจารณ์เชิงนิเวศกับแนวคิดเรื่องสัตวศึกษา โดยอธิบายว่า สัตว์ในวรรณกรรมได้รับการนำเสนอในเชิงสัญลักษณ์และการอุปมา

ัญญา สังขพันธานนท์ (2560, น. 350-365) ได้สังเคราะห์สาระสำคัญของแนวคิดดังกล่าวไว้ว่า การศึกษาด้วยแนวคิดสัตวศึกษาสามารถทำได้ 3 แนวทาง ได้แก่ การศึกษาการนำเสนอภาพแทนของสัตว์ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ และการศึกษาการประกอบสร้างความเป็นสัตว์และอัตลักษณ์ของสัตว์ ด้านการศึกษาการนำเสนอภาพแทนของสัตว์นั้น มุ่งไปที่กลวิธีการนำเสนอและการสร้างภาพแทนให้กับสัตว์ในวรรณกรรม โดยมี 3 แนวทางคือ 1) การนำเสนอแบบสมจริง คือการนำเสนอภาพสัตว์ตามที่เป็นอยู่จริง เช่นเดียวกับการพรรณนาสิ่งแวดลอมทางธรรมชาติอื่น ๆ 2) การนำเสนอแบบอุปลักษณ์ คือการนำเสนอให้สัตว์อยู่ในฐานะคุณสมบัติบางประการในตัวมนุษย์ การศึกษาแนวทางนี้เชื่อมโยงกับการวิจารณ์เชิงนิเวศที่มุ่งตรวจสอบลักษณะความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสัตว์ที่ปรากฏในวรรณกรรมในประเด็นต่าง ๆ เช่น สัตว์ถูกกระทำจากมนุษย์อย่างไร มนุษย์จัดวางให้สัตว์มีสถานะอย่างไร และ 3) การศึกษาการประกอบสร้างความเป็นสัตว์และอัตลักษณ์ของสัตว์ เป็นการมุ่งไปที่การประกอบสร้างตัวตนของสัตว์ เช่น การจัดประเภทให้สัตว์เป็นสัตว์ป่า สัตว์เมือง หรือสัตว์เลี้ยง ซึ่งนำมาสู่การปฏิบัติต่อสัตว์ที่ต่างกัน

โดยสรุปแล้วการวิจารณ์เชิงนิเวศเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ปรากฏในวรรณกรรม ทั้งนี้การศึกษาธรรมชาติในความหมายของแนวคิดดังกล่าวหมายถึงการศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ สิ่งแวดลอมทางธรรมชาติ พืช หรือสัตว์ โดยแนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศเชื่อมโยงกับแนวคิดสัตวศึกษา ซึ่งเป็นแนวคิดที่นำมาศึกษาการประกอบสร้างควมหมาย

ตัวละครสัตว์ในวรรณกรรม ในบทความนี้ใช้แนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศเป็นกรอบแนวคิดหลักและนำแนวคิดสัตว์ศึกษามาวิเคราะห์ร่วม

เมื่อพิจารณาขยายเรื่อง *พันธะรัตติกาล* พบว่าได้นำเสนอภาพธรรมชาติผ่านตัวละครค่างคาวตูดเลือด ซึ่งเป็นสายพันธุ์ต่างถิ่นที่เข้ามาคุกคามมนุษย์ และมีประเด็นเชื่อมโยงกับชาติพันธุ์อื่นที่ไม่ใช่คนไทย นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่า มนุษย์ที่มีพันธุกรรมค่างคาวตูดเลือดในร่างกายมีภาวะเป็นอื่นจากมนุษย์ปกติ ดังนั้นจากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า การใช้แนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศมาวิเคราะห์การสร้างตัวละครค่างคาวตูดเลือดและตัวละครมนุษย์ผู้มีพันธุกรรมค่างคาวตูดเลือด จะสามารถชี้ให้เห็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติได้อย่างชัดเจน บทความนี้จึงมุ่งใช้แนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศโดยเชื่อมโยงกับแนวคิดสัตว์ศึกษาเพื่อพิจารณาการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติผ่านการสร้างตัวละครค่างคาวตูดเลือดใน 2 ประเด็นได้แก่ 1) ค่างคาวตูดเลือด: สัตว์ลึกลับและสัตว์ร้าย 2) มนุษย์ผู้มีพันธุกรรมค่างคาวตูดเลือด: ชาติพันธุ์อื่นผู้แปลกปลอม

ค่างคาวตูดเลือด: สัตว์ลึกลับและสัตว์ร้าย

ประเด็นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำเสนอภาพค่างคาวตูดเลือดใน 2 ประเด็นได้แก่ ค่างคาวตูดเลือดในฐานะสัตว์ลึกลับ และค่างคาวตูดเลือดในฐานะสัตว์ร้าย

1. ค่างคาวตูดเลือดในฐานะสัตว์ลึกลับ

จากการศึกษาพบว่า ตัวบทนำเสนอให้ค่างคาวตูดเลือดเป็นสัตว์ลึกลับ หมายถึง สัตว์ที่มนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย หรือไม่สามารถคาดเดาพฤติกรรมต่าง ๆ และนำไปสู่การเชื่อมโยงกับความเป็นอื่น การศึกษาประเด็นนี้แบ่งได้เป็น 2 ประเด็นย่อยได้แก่ ค่างคาวตูดเลือดกับการอยู่เหนือระบบคิดของมนุษย์ และค่างคาวตูดเลือดกับพื้นที่อื่น

1.1 ค้างคาวดูดเลือดกับการอยู่เหนือระบบคิดของมนุษย์

ตัวบทเสนอให้ค้างคาวดูดเลือดเป็นสัตว์ที่อยู่เหนือระบบคิดของมนุษย์ผ่าน 2 ลักษณะคือ การอยู่เหนือความเป็นวัตถุเพื่อการศึกษาและการอยู่เหนือการคาดคะเน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ด้านการอยู่เหนือความเป็นวัตถุเพื่อการศึกษา ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่า สายพันธุ์ต่างถิ่นอยู่นอกเหนือการจัดระบบระเบียบของคํารู้ของมนุษย์ผ่านการสร้างให้ตัวละคร นักสัตววิทยาไม่สามารถนำค้างคาวดูดเลือดมาศึกษาได้ โดยนำเสนอผ่าน เอมิกา ซึ่งเป็นนักสัตววิทยาที่สนใจเรื่องค้างคาวดูดเลือดในฐานะสัตว์ที่ทําประโยชน์ให้วงการวิทยาศาสตร์

“จริง ๆ แล้วมันเป็นเรื่องที่ถูกลืมนานมากหากล่ะคะคุณพ่อ มี ค้างคาวดูดเลือดที่ไม่ใช่แค่นวนิยายลึกลับ แต่เป็นสัตว์ปีกที่เป็นตัวแพร่พันธุ์โรคพิษสุนัขบ้า แบคทีเรียบางประเภท อาจเป็นตัวพาหะที่นำโรคไข้วัดนกด้วย [...] วิทยาศาสตร์เป็นเรื่องที่ต้องเป็นประโยชน์ต่อชาวโลก อาจมีมากมายมหาศาลเมื่อเราค้นพบ เราอาจพบสิ่งมหัศจรรย์ทางกายภาพของค้างคาวสายพันธุ์นี้ก็ได้คะ”

(นันทนา วีระชน, 2558, น. 25-26)

ด้วยเหตุนี้เอมิกาจึงตัดสินใจออกเดินทางไปยังป่าแห่งหนึ่งซึ่งเชื่อว่าอาจมีค้างคาวดูดเลือดอพยพมาจากอเมริกาใต้ “หล่อนเพียงแค่ต้องการตัวอย่างของค้างคาวดูดเลือดเพื่อแยกแยะดีเอ็นเอและศึกษาพันธุกรรม หาตัวอย่างที่ใกล้เคียงหรือแตกต่างจากเลือดของโยธิจากสายตระกูลผู้มีความตายอันประหลาด” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 321)

ประเด็นที่น่าสนใจคือ เมื่อเอมิกาเดินทางไปยังป่า เธอได้พบค้างคาวหลายชนิด และสามารถนำมาสำรวจได้ง่ายดาย “ค้างคาวจำนวนเจ็ดตัวแรกถูกปลดออกจากฮาร์ทแทรพหน้าปากถ้ำ” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 264) ตัวอย่างค้างคาวที่ตัวบหน้าเสนอว่าเอมิกาสามารถหาได้คือ “ค้างคาวหน้ยักซ์เล็กจุกมูกปุม” และ “ค้างคาวหูหนูตีนเล็กเขี้ยวสั้น” ซึ่งเป็นค้างคาวที่มีถิ่นกำเนิดในไทย ที่น่าสนใจคือ เอมิกาไม่สามารถนำเอาค้างคาวคูดเลียดมาศึกษาได้เลย “เอมิกายังไม่พบค้างคาวชนิดที่หญิงสาวติดตามหา เพื่อทำงานวิจัยของหล่อนให้สำเร็จลุล่วง” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 266) ประเด็นนี้เป็นการนิยามสายพันธุ์ต่างถิ่นในฐานะสัตว์ที่อยู่เหนือการเป็นวัตถุเพื่อการศึกษา นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นอคติบางประการ ทั้งนี้อัลพอร์ท (Allport, 1979 อ้างถึงใน ปองปรารณ สุนทรเกษข, 2563, น. 30) นิยามว่าอคติมาจากภาษาละตินว่า “praejudicium” ซึ่งมีความหมายเต็มว่า การพิพากษานบนพื้นฐานของการตัดสินใจและประสบการณ์ที่หลากหลาย ต่อมา อคติมีความหมายถึงการด่วนตัดสินด้วยอารมณ์ หรือความรู้สึกที่ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งเหล่านั้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันอคตินิยามถึงการคิดแบบไม่เป็นมิตรหรือความเกลียดชังที่มีต่อผู้อื่น โดยไม่มีหลักฐานหรือเหตุผลอันสมควร

จากตัวบทแสดงให้เห็นว่าค้างคาวคูดเลียดในฐานะสายพันธุ์ต่างถิ่นเป็นสัตว์ลึกลับในลักษณะการเข้าถึงยากเมื่อเทียบกับค้างคาวสายพันธุ์พื้นเมือง สามารถกล่าวได้ว่าเป็นอคติเชิงนิเวศ ซึ่งในบทความนี้ผู้เขียนนิยามว่าหมายถึง “ความรู้สึกด้านลบที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติสายพันธุ์ใดสายพันธุ์หนึ่ง หรือธรรมชาติที่อยู่ในถิ่นใดถิ่นหนึ่ง โดยไม่มีหลักฐานหรือเหตุผลสมควร นำมาสู่การประกอบสร้างความหมายด้านร้ายในลักษณะความน่าสะพรึงกลัว เป็นภัยคุกคาม ตลอดจนการทำลายชีวิตมนุษย์”

ในฉากที่เอมิกาสามารถนำค้างคาวสายพันธุ์พื้นเมืองมาศึกษาได้ง่าย ต่างจากค้างคาวคูดเลียดซึ่งเป็นสายพันธุ์ต่างถิ่น สามารถมองได้ว่าเป็น “การเมืองของธรรมชาติ” คือการนำเสนอานิยามของธรรมชาติที่กดขี่ เบียดขับ กดทับ ธรรมชาติกลุ่มหนึ่งให้

กลายเป็นอื่น ผ่านการเสนอให้สัตว์ที่อยู่ในประเทศไทยสามารถพบและนำมาศึกษาได้ โดยง่าย ตรงข้ามกับสายพันธุ์ต่างถิ่นที่ลึกลับและเข้าถึงยาก แสดงให้เห็นอคติที่มีต่อธรรมชาติที่ไม่ได้มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย

ประเด็นสายพันธุ์ต่างถิ่นอยู่เหนือการเป็นวัตถุเพื่อการศึกษาได้รับการสนับสนุนผ่านฉากสำคัญคือ ในตอนจบตัวบทเสนอให้ค้างคาวดูดเลือดเป็นสายพันธุ์เดียวที่ถูกมนุษย์กำจัดในตอนจบ “ถ้าถล่ม ... ฟังค้างคาวปีศาจในนั้น ขณะที่ค้างคาวสายพันธุ์อื่น ๆ คงต้องหาที่อยู่ใหม่ในที่ที่ไม่มีมนุษย์รบกวน” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 338) ประเด็นที่น่าสนใจคือการกำจัดค้างคาวดูดเลือดแสดงให้เห็นความพ่ายแพ้ของมนุษย์ที่ไม่สามารถนำสายพันธุ์ต่างถิ่นมาเป็นวัตถุเพื่อการศึกษาได้ และตอกย้ำว่าสายพันธุ์ต่างถิ่นอยู่ในสถานะเหนือความเป็นวัตถุเพื่อการศึกษา ดังนั้นค้างคาวดูดเลือดจึงเป็นตัวแทนสายพันธุ์ต่างถิ่นผู้ลึกลับและเป็นอื่นเนื่องจากไม่อยู่ในสถานะสิ่งที่น่าสนใจได้โดยง่าย

ด้านการอยู่เหนือการคาดคะเน ตัวบทเสนอให้มนุษย์ไม่สามารถระบุวิถีชีวิตหรือสาเหตุของพฤติกรรมค้างคาวดูดเลือดได้ชัดเจน โดยเสนอผ่าน 2 สถานการณ์ คือ อยู่เหนือการคาดคะเนการปรากฏตัว และอยู่เหนือการคาดคะเนที่อยู่อาศัย

ด้านอยู่เหนือการคาดคะเนการปรากฏตัว นำเสนอผ่านฉากที่ค้างคาวดูดเลือดเข้ามาเกาะหน้าต่างบ้านภักดีปดินทร์อย่างประหลาด ไม่มีใครรู้ว่ามันมาจากไหนและไปเมื่อไหร่ “ก่อนคุณไพชยนต์ป่วยหนักก็มีค้างคาวมาเกาะอยู่ที่เชิงชายห้องสมุด พอคุณไพชยนต์สิ้น ไม่รู้มันหายไปไหนไม่ทันถึงข้ามคืน” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 113) การที่มนุษย์ไม่ทราบว่าค้างคาวดังกล่าวปรากฏตัวเมื่อใด หรือปรากฏตัวด้วยสาเหตุใด แสดงให้เห็นว่า ค้างคาวดูดเลือดอยู่เหนือการคาดคะเน นำไปสู่การชี้ให้เห็นอคติที่มีต่อสายพันธุ์ต่างถิ่นว่า สายพันธุ์ต่างถิ่นลึกลับ น่าหวาดกลัว เนื่องจากมนุษย์ไม่สามารถคาดคะเนได้ว่า จะปรากฏตัวเมื่อใดและหายไปเมื่อใด

ด้านอยู่เหนือการคาดคะเนที่อยู่อาศัย นำเสนอผ่านการสร้างให้ตัวละครไม่สามารถระบุแหล่งอาศัยของค้างคาวดูดเลือดได้ชัดเจน เช่น “ไม่เคยมีหลักฐานทางวิชาการปรากฏว่ามีค้างคาวสายพันธุ์นี้อยู่ในแถบเอเชีย แต่เพราะโลกร้อนขึ้น มีเหตุแปรปรวนทางธรรมชาติทำให้สัตว์อพยพถิ่นที่อยู่ เราอาจพบค้างคาวสายพันธุ์ที่ว่ามันก็ได้” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 249) สังเกตได้ว่าตัวบทใช้คำว่า “อาจ” เพื่อคาดคะเนถิ่นที่อยู่ นอกจากนั้นแม้ในตอนแรกตัวละครมีข้อมูลว่า ไม่เคยปรากฏว่าค้างคาวดูดเลือดอาศัยอยู่ในเอเชีย แต่สุดท้ายขณะเดินทางก็ไปพบมันในป่าประเทศไทยซึ่งถือเป็นการดำรงอยู่ของสายพันธุ์ต่างถิ่นที่อยู่นอกเหนือความคาดหมาย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ตัวบทเสนอให้สายพันธุ์ต่างถิ่นเข้ามาทำลายระบบคิดมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับสัตว์วิทยาหรือการคาดคะเนพฤติกรรมของสัตว์ ที่แม้จะเป็นนักสัตววิทยาก็ไม่สามารถนำค้างคาวดูดเลือดมาศึกษาได้ แสดงอคติเชิงนิเวศที่มนุษย์มีต่อสายพันธุ์ต่างถิ่นในลักษณะการนิยามว่าสิ่งมีชีวิตจากถิ่นอื่นยากต่อการทำความเข้าใจ

1.2 ค้างคาวดูดเลือดกับพื้นที่อื่น

จากการศึกษาพบว่าค้างคาวดูดเลือดเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นในความหมายของพื้นที่ที่แปลกแยก ไมค์นเคย์ ตลอดจนถึง “การไม่ใช่พื้นที่ของมนุษย์” แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ลักษณะเช่นนี้แปลกปลอมต่อโลกสามัญ โดยนำเสนอผ่านพื้นที่ห้องสมุดในบ้านรักดีดินทร์และพื้นที่ป่า

ด้านห้องสมุดเป็นพื้นที่ที่ตระกูลรักดีดินทร์ใช้เก็บหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งรวมถึงประวัติของตระกูล อันหมายถึงความเป็นมาของบรรพบุรุษผู้มีพันธกรรมค้างคาวดูดเลือด ตัวบทนำเสนอให้ห้องสมุดเป็นพื้นที่แปลกแยกจากโลกสามัญดังบทบรรยายว่า “กว้างใหญ่เงียบสงัด ก่อนที่ปิดประตูบานสูงลง เหมือนแยกโลก

สองใบให้แตกต่างกัน” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 161) นอกจากนั้นห้องสมุดยังเป็นพื้นที่ปิดที่สมาชิกในบ้านจะเข้ามาเมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น “เปิดทำความสะดวกครั้งสุดท้ายเมื่อปีที่แล้วนี่เองค่ะ แต่ให้คนมาดูเรื่องหนูเรื่องปลวกทุกปี เพราะคุณหญิงท่านเกรงว่ามันจะทำลายความรู้ล้ำค่า” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 68) หรือในฉากที่ยศลินีอนุญาตให้แม่บ้านนำกุญแจมาไขห้องสมุดเพื่อให้โยชิและเอมิกาเข้าไปค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับค่างควาดูดเลือด “ฉันอนุญาตให้หนูค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับค่างควาดูดเลือด [...] ฉันอนุญาตให้หนูใช้ห้องสมุดนี้ก่อนเดินทางไปภาคใต้” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 161) นอกจากนั้นห้องสมุดที่บรรจुरื่องเล่าสายพันธุ์ต่างถิ่นยังเชื่อมโยงกับความมืด “ต้องเปิดไฟค่ะ ไม่อย่างนั้นก็มองไม่เห็นอะไร ช่างในมันมืดค่ะคุณโย” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 68) และตอกย้ำความมืดในความที่ว่า “นี่เป็นครั้งแรกในหลายปีที่แสงแดดมีโอกาสดำเข้ามามีส่วนรวมในห้องนี้” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 170) การนำเสนอให้พื้นที่ที่บรรจुरื่องเล่าของสายพันธุ์ต่างถิ่นมีภาวะเป็นพื้นที่ปิด มืดทึบ ลึกลับ และมีนัยของพื้นที่อื่น แสดงให้เห็นอคติเชิงนิเวศที่มนุษย์มีต่อสายพันธุ์ต่างถิ่นผ่านการเชื่อมโยงพื้นที่ที่บรรจुरื่องเล่าสายพันธุ์ต่างถิ่นกับความแปลกแยก

ด้านพื้นที่ป่า เป็นพื้นที่ที่ตัวละครเข้าไปตามหาค่างควาดูดเลือดหลังจากได้เบาะแสว่า สัตว์ดังกล่าวอาจเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทย จากการศึกษาพบว่า ป่าแห่งนี้ในพื้นที่ที่แตกต่างจากป่าทั่วไป คือแม้อุดมสมบูรณ์แต่ไม่มีสัตว์ใหญ่มาอาศัยอยู่เลย

“เป็นยังไงบ้างครับ” โยชิถาม “เห็นรอยเท้าสัตว์ใหญ่บ้างหรือเปล่า”

“ไม่เห็นเลยครับ [...] แต่พบมีโป่งอยู่ที่แหล่งน้ำอีกฝั่ง ก็ไม่มีร่องรอยของสัตว์ใหญ่เหมือนกันทั้งที่น้ำจะมี [...] นอกจากจะไม่มีสัตว์ใหญ่ในป่าที่บึงแฉวนี่ แล้วยังไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ที่นี่ ทั้งที่มีทั้งน้ำทั้ง

แสงแดด สามารถทำการเพาะปลูกได้ [...] เพราะผู้คนแสวงหาที่ทำกิน มีแหล่งน้ำที่ไหนก็มักจะมีชุมชนที่นั่น ที่นี้ไม่ใช่ภูเขาหินปูนแต่มีการผสมผสานดินที่เพาะปลูกได้ ผมเชื่อว่าเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์เพราะมันเป็นดินดิบ แต่ทำไม...คนถึงอยู่ไม่ได้ [...]"

(นันทนา วีระชน, 2558, น. 258-259)

การนำเสนอข้างต้นทำให้ป่าที่ค้ำควาดูดเลือดอาศัยอยู่เป็นพื้นที่แปลกปลอม และเป็นอื่นต่อมนุษย์ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าพื้นที่สายพันธุ์ต่างถิ่นไม่ใช่ที่อยู่ของมนุษย์ ประเด็นนี้เมื่อพิจารณาสายพันธุ์ต่างถิ่นในฐานะชนิดพันธุ์ต่างถิ่นตามหลักการสัตววิทยา พบว่า ตัวบทเสนอให้ค้ำควาดูดเลือดส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตพื้นเมือง กล่าวคือ การเข้ามาของค้ำควาดูดเลือดทำให้สัตว์ใหญ่และมนุษย์ไม่สามารถอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ ได้ แสดงอคติเชิงนิเวศผ่านการเสนอให้มนุษย์เชื่อมโยงสายพันธุ์ต่างถิ่นกับหายนะและความแปลกปลอมต่อธรรมชาติพื้นเมือง

ตัวบทแสดงให้เห็นว่า ค้ำควาดูดเลือดและเรื่องเล่าเกี่ยวกับสัตว์ดังกล่าว เชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น นำไปสู่การประกอบสร้างความหมายสายพันธุ์ต่างถิ่นในลักษณะที่ว่า สายพันธุ์ต่างถิ่นเชื่อมโยงกับพื้นที่แปลกปลอม ลึกลับ และแปลกประหลาดในโลกสามัญ

จากการศึกษาประเด็นค้ำควาดูดเลือดในฐานะสัตว์ลึกลับสรุปได้ว่า ค้ำควาดูดเลือดเชื่อมโยงกับความลึกลับผ่านการทำให้อยู่นี้อระบบคิดมนุษย์และการเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในลักษณะที่ว่า มนุษย์มองว่าสายพันธุ์ต่างถิ่นเป็นสายพันธุ์ที่ยากต่อการทำความเข้าใจ ลึกลับ และแปลกแยกจากสัตว์ที่มนุษย์นิยามว่าปกติ

2. ค้างคาวดูดเลือดในฐานะสัตว์ร้าย

ประเด็นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำเสนอภาพค้างคาวดูดเลือดที่เชื่อมโยงกับความเป็นสัตว์ร้าย โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นย่อย ได้แก่ ค้างคาวดูดเลือดในฐานะสัตว์ที่นำมาสู่ผู้สสารมณต์ด้านลบ และค้างคาวดูดเลือดในฐานะสัตว์ผู้นำหายนะมาสู่มนุษย์

2.1 ค้างคาวดูดเลือดในฐานะสัตว์ที่นำมาสู่ผู้สสารมณต์ด้านลบ

จากการศึกษาพบว่า ค้างคาวดูดเลือดเป็นสัตว์ที่มีอำนาจในการสร้างอารมณ์ความรู้สึกด้านลบแก่มนุษย์ ผ่านฉากที่มนุษย์หวาดกลัวเมื่อเผชิญหน้ากับสัตว์ดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเมื่อมนุษย์มีประสบการณ์ทางผัสสะ คือการมองเห็นและการได้ยินเสียงค้างคาวดูดเลือด สถานการณ์นี้นำมาสู่ผู้สสารมณต์ (affect) ด้านลบ เช่น ความหวาดกลัว หรือ ความหวาดระแวงว่าจะนำหายนะมาให้ ดังตัวอย่างในฉากต่อไปนี้

ตัวบทเสนอให้ค้างคาวดูดเลือดบินมาเกาะที่เชิงชายบ้านภักดีดินทร์ ทำให้ตัวละครเกิดความรู้สึกหวาดกลัวและระแวงว่าจะเกิดเรื่องไม่ดี ดังที่นำเสนอผ่านการบรรยายความกลัวของปิ่นปัก ผู้เป็นแม่บ้าน และเมื่อมันบินจากไปแล้ว นางก็รู้สึกสบายใจขึ้น “เมื่อเข้านี้ฉันไปเปิดหน้าต่างทำความสะอาดห้องสมุด ไม่เห็นค้างคาวตัวนั้นอีกแล้วละคะ [...] ให้มันไป ๆ เสียเถอะคะ [...] บอกตรง ๆ ว่าฉันไม่สบายใจ ก่อนคุณไพชยนต์สิ้นก็มีค้างคาวมาเกาะอยู่ที่หน้าต่างบานนี้แหละคะ” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 199)

การเชื่อมโยงการปรากฏตัวของสัตว์ดังกล่าวกับกลางร้ายและความตาย แสดงให้เห็นว่าค้างคาวดูดเลือดเป็นสายพันธุ์ต่างถิ่นที่เข้ามาคุกคามจิตใจมนุษย์ด้วยการมอบผู้สสารมณต์ด้านลบ ประเด็นนี้หากมองตามกรอบสัตว์ศึกษาพบว่า เป็นการนำเสนอตัวละครสัตว์แบบอุปลักษณ์ กล่าวคือ ตัวบทนำเสนอค้างคาวดูดเลือดในฐานะความตายเป็นลางร้ายก่อนไพชยนต์เสียชีวิต แสดงให้เห็นว่า มนุษย์มีอคติต่อสายพันธุ์ต่างถิ่นใน

ฐานะสัตว์นำโชคร้าย ผ่านการแฝงนัยความระแวงระวัง วิตกกังวล ถึงอำนาจสายพันธุ์ต่างถิ่น ซึ่งชี้ให้เห็นการทำลายระบบคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง

ผู้สสารมณดังกล่าวยังได้รับการตอกย้ำในฉากที่ตัวละครเห็นค่างควาดูดเลือดในป่า ดังที่โยธีเห็นดวงตาของมันแล้วรู้สึกหวาดกลัว “เขารู้สึกเหมือนมีดวงตาจำนวนมากมายจ้องมองมาจากความมืดรอบด้านในความเงียบนิ่ง มันทำให้ชายหนุ่มหนาวยะเยือก” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 245) หรือ ชมัยมา หนึ่งในขณะเดินทาง มีปฏิกิริยาทางร่างกายแสดงความหวาดกลัวชัดเจน “ลมหายใจของชมัยมาตื่นตระหนก [...] เนื้อตัวสันสะท้อนของชมัยมาทำให้เขาต้องผุดลุกขึ้นนั่งแล้วจ้องมองหลอนด้วยความแปลกใจ [...] ชมัยมาย้ำ ใบหน้าของหลอนซีดเผือด ริมฝีปากสั่นระริกไปด้วยความหวาดกลัว” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 293-294) ตัวบทแสดงให้เห็นว่า สายพันธุ์ต่างถิ่นเข้ามาคุกคามจิตใจผ่านการทำให้มนุษย์หวาดกลัว ประเด็นนี้ยังได้รับการสนับสนุนผ่านฉากที่ขณะเดินทางเผชิญหน้ากับฝูงค่างควาดูดเลือด

ยังไม่ทันที่ตนจะกล่าว ต่างได้ยินเสียงเคลื่อนไหวของปีกสะบัดผ่าน สายลมที่กรรโชกเข้ามาพร้อมด้วยกลิ่นสาบสาบอย่างรุนแรงที่ทำให้ทุกคนต่างผะ...แสงสีเหลืองนวลของพระจันทร์เสี้ยวเมื่อครูนี้น้ำดำทะมึน ปีกที่แผ่กว้างของค่างควาดำจำนวนมาก เคลื่อนที่เป็นวงกลมแผ่รัศมีกว้างอย่างช้าๆ รอบทิศทาง จนบดบังแสงสลัวที่สาดผ่านลงมายังกองไฟ

(นันทนา วีระชน, 2558, น. 329)

การปรากฏกายของฝูงค่างควาดำมาสู่ความรู้สึกหวาดกลัวของมนุษย์ดังแสดงออกทางการบรรยายปฏิกิริยาตอบสนองของตัวละคร เช่น “ยิ่งไอ้ตัวอะไรก็ไม่รู้บิน

วนเวียนอยู่บนหัวเรานี้ ผมยิง...อีย...” เขาทำท่าสั่นสยอง “ไม่รู้ว่ามันจะลงมาโจมตีเมื่อไหร่ ยังไงผมขออยู่ใกล้ ๆ ไฟไว้ก่อน” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 331) “คุณหญิงศลีนี้เสียงสั้น ยังคงยึดลำแขนของโยธีไว้แน่น อีกข้างหนึ่งหนึ่งคือมือของอเมริกา” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 333)

นอกจากนี้ยังมีฉากค้างคาวดูดเลือดส่งเสียงร้อง “ขณะที่เสียงร้องกรีดแหลมที่ตั้งออกมายิ่งกรีดลึกเข้าไปในความรู้สึกของเขาจนต้องยกมือขึ้นปิดใบหู” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 338) การเสนอให้เสียงค้างคาวดูดเลือด “กรีดลึกเข้าไปในความรู้สึก” ตอกย้ำอคติเชิงนิเวศว่าสายพันธุ์ต่างถิ่นสร้างปฏิกริยาด้านลบต่อมนุษย์

จากการศึกษาพบว่า ตัวบทนำเสนอภาพค้างคาวแบบสมจริงตามกรอบสัตวศึกษา คือการบรรยายรูปร่างและพฤติกรรมตามที่เป็นอยู่จริง แสดงอคติผ่านการทำให้รูปลักษณ์และพฤติกรรมของสายพันธุ์ต่างถิ่นนำมาสู่ผู้สสารมณด้านลบเมื่อเผชิญหน้ากับมนุษย์

2.2 ค้างคาวดูดเลือดในฐานะสัตว์ผู้นำหายนะมาสู่มนุษย์

จากการศึกษาพบว่า ตัวบทเสนอให้ค้างคาวดูดเลือดเป็นสัตว์นำหายนะมาสู่มนุษย์ ผ่านกระบวนการ 2 ลักษณะ ได้แก่ กระบวนการสร้างเนื้อเรื่อง และกระบวนการสร้างภาษา

ลักษณะแรก กระบวนการสร้างเนื้อเรื่อง พบว่า ตัวบทเสนอให้ค้างคาวดูดเลือดนำหายนะมาสู่มนุษย์ผ่านความเจ็บป่วยและความตาย

ด้านความเจ็บป่วยนั้น ตัวบทเสนอให้ผู้ที่ได้รับพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือดเกิดความผิดปกติทางร่างกาย ตัวบทบรรยายความผิดปกติทางร่างกายของตัวละคร ผ่านไพลยนต์และโยธี เช่น มีอาการไข้หนาวสั่น “อาการปวดร้าวไปทั่วกล้ามเนื้อปลุกโยธีให้ตื่นขึ้นมากกลางดึก [...] มันเริ่มเหมือนทุกครั้งจากความร้อนที่ปะทุขึ้นภายในร่างกาย ก่อนที่จะเพิ่มระดับการเผาผลาญ เผ่าชนความเจ็บปวดไปทั่วสายเลือด ยิ่งกล้ามเนื้อที่

หมวดเป็นเกลียวเกร็งจนต้องผ่อนเสียงครางออกมาอย่างแผ่วเบา” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 307) จากอาการดังกล่าวแสดงอคติเชิงนิเวศว่าสายพันธุ์ต่างถิ่นทำให้มนุษย์เกิดปฏิกิริยาด้านลบทางร่างกายและก่อให้เกิดความเจ็บปวด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ตัวบทเสนอให้สายพันธุ์ต่างถิ่นเป็นพาหะนำโรคประหลาด

ข้อสังเกตหนึ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ แม้ตัวบทจะสร้างให้โยธีเป็นทายาทของไพชยนต์ ผู้ซึ่งมีพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือดอยู่ในตัว แต่ตัวบทกลับเสนอให้อาการประหลาด (ไข้ หนาวสั่น กระจายเลือด) ของโยธีนั้นอาจจะมาจากสาเหตุอื่นที่นอกเหนือจากการเป็นทายาทมนุษย์ค้างคาวดูดเลือด กล่าวคือ ตัวบทเสนอให้ที่คอกของโยธีมีรอยดูดเลือด “จะว่าเป็นรอยกัดก็ใช่ที่...มันเป็นรอยคล้ายๆ กับ...กับ...” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 88) หลังจากที่เขาเดินทางไปต่างประเทศในดินแดนที่เชื่อว่ามีความค้างคาวดูดเลือด “ที่สุดท้ายที่โยธีไปถึงก่อนส่งรถยนต์คืนบริษัทเช่ารถยนต์แล้วขึ้นเครื่องบินกลับเมืองไทยคือเพนซิลวาเนีย สถานที่ซึ่งเต็มไปด้วยเรื่องราวของค้างคาวดูดเลือด” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 13) ประเด็นนี้เป็นการต่อยอดคิดผ่านความน่าสะพรึงกลัวของสายพันธุ์ต่างถิ่นในลักษณะที่ว่า ความเจ็บป่วยที่มาจากสายพันธุ์ต่างถิ่นอาจไม่ได้เกิดจากพันธุกรรมเท่านั้น แต่อาจมีสาเหตุมาจากการถูกสัตว์ดังกล่าวทำร้าย

ด้านความตายสามารถแบ่งเป็น 2 แบบคือ ความตายโดยตรง และความตายโดยอ้อม ด้านความตายโดยตรง นำเสนอผ่านการให้ค้างคาวดูดเลือดทำร้ายมนุษย์จนเสียชีวิตด้วยการดูดเลือดในร่างกายจนหมด ดังในฉากที่คณะสำรวจถูกค้างคาวดูดเลือดทำร้ายจนเสียชีวิต “ร่างผมเกร็งของคณงานที่นอนเหยียดยาวอยู่บนเตียงไม้ไผ่ที่ปลุกจากยกพื้นสูงหลังสนิท ริมฝีปากเขียวคล้ำนั้นแผยเล็กน้อยหากแต่ผิวกลับซีดเขียวเหมือนไม่มีเลือดเหลืออยู่ในร่างกาย [...] พบรอยเล็ก ๆ ที่ลำคอบังมาร [...] ร่างกายของคณงานชาวโพลนราวกับไม่มีโลหิตเหลืออยู่” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 283-384) แสดงอคติเชิงนิเวศในลักษณะที่ว่า สายพันธุ์ต่างถิ่นที่อพยพเข้ามาอาศัยในประเทศไทยดูร้ายต่อมนุษย์

ด้านความตายโดยอ้อม นำเสนอผ่าน 2 สถานการณ์ โดยสถานการณ์แรกคือ การเสนอให้มนุษย์ที่มีพันธกรรมค้างคาวดูดเลือดปฏิเสธการดำรงชีพด้วยโลหิต ทำให้ต้องจบชีวิตลงดังเช่นไพชยนต์ที่ไม่ยอมดื่มเลือดและปล่อยให้ตนเองเสียชีวิต “เขาสู้กับมันต่อต้านความรู้สึกนั้น [...] เขาไม่ยอมแพ้เขาจึงต้องตายเพราะการขาดเลือด” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 311) และโยธีให้สัญญากับตัวเองในตอนจบว่า “ผม...จะไม่ดูดเลือด” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 339) แสดงให้เห็นว่า ตัวบทนำเสนอให้สายพันธุ์ต่างถิ่นเชื่อมโยงกับธรรมชาติด้านร้ายผ่านการให้ค้างคาวดูดเลือดเป็นสาเหตุให้มนุษย์ยอมจบชีวิตตนเอง เนื่องจากไม่ยอมมีวิถีชีวิตเดียวกับค้างคาวดูดเลือด

จากประเด็นข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่า การที่ทั้งไพชยนต์และโยธีไม่ยอมเสพลือดแม้ตนเองจะต้องตาย เป็นการ ‘ฆ่าตัวตาย’ ลักษณะหนึ่ง และที่น่าสนใจคือ เป็นการฆ่าตัวตายแบบ anomic ตามข้อเสนอของดูไคร์ (Durkheim) ซึ่งนิยามว่า การฆ่าตัวตายลักษณะดังกล่าวนี้มาจากคำว่า anomie ที่แปลว่าสภาวะไร้บรรทัดฐาน กล่าวคือ เป็นการฆ่าตัวตายเมื่อสังคมอยู่ในภาวะไร้ระเบียบ ไม่ปกติ หรือการไม่สามารถอยู่ในบรรทัดฐานของสังคมได้ (สุรางค์ จันทวานิช, 2555, น. 44) ดังนั้นหากนำเอาการ “ยอมตาย” ของไพชยนต์และโยธีมาพิจารณา พบว่านี่คือการฆ่าตัวตายแบบ anomic ที่มีสาเหตุมาจากที่พวกเขาตระหนักว่ากำลังดำรงชีพอยู่ในสภาวะเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานปกติของสังคม คือ การเสพลือดเป็นอาหารและมีพันธกรรมของสัตว์อยู่ในตัว นำมาสู่การเป็นมนุษย์ที่ไร้ระเบียบ ไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าเป็นมนุษย์หรือสัตว์ สิ่งเหล่านี้ทำให้ตัวละครดังกล่าวฆ่าตัวตายอันเกิดจากการไม่สามารถยอมรับสภาวะไร้ระเบียบในตนเอง

การฆ่าตัวตายแบบ anomic ของไพชยนต์และโยธีแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในลักษณะที่ว่า มนุษย์ไม่ยอมมีคุณสมบัติเดียวกับธรรมชาติ กล่าวคือไม่เสพลือดเหมือนค้างคาว และเสนอทางออกให้ตนเองด้วยวิธีการปฏิเสธเลือดจนตัวเองเสียชีวิต ประเด็นนี้อาจมองว่ามนุษย์สามารถเอาชนะธรรมชาติได้ แต่เมื่อ

พิจารณาอีกด้าน การ “เอาชนะธรรมชาติ” ของมนุษย์ไม่ใช่ชัยชนะที่เบ็ดเสร็จ เพราะมนุษย์ต้องสังเวยด้วยชีวิต ดังนั้นประเด็นนี้จึงแสดงให้เห็นอำนาจที่เหนือกว่าของธรรมชาติในมิติการเป็นสาเหตุให้มนุษย์ต้องจบชีวิต

อีกสถานการณ์หนึ่งคือ ในตอนจบ ค้างคาวดูดเลือดโฉบเอารัฐพลขึ้นไปบนอากาศ และในจังหวะนั้นนายพรานตั้งใจยิงค้างคาวดูดเลือดเพื่อให้รัฐพลเป็นอิสระจากมัน ทว่าจังหวะที่ค้างคาวดูดเลือดตกลงจากอากาศ ร่างของรัฐพลก็ตกลงมาด้วย ทำให้เขาเสียชีวิต “ขณะที่เสียงร้องของรัฐพลแผดก้องขึ้น มองเห็นแต่ปลายเท้าของเขาสั้นไหวอยู่ในอากาศสูงขึ้นไป [...] ปืนในมือของคุณ จำให้ตั้งขึ้นพร้อม ๆ กันก่อนที่จะค้างคาวปีศาจจะหล่นลงมาทับร่างที่หาชีวิตไม่แล้วของรัฐพล เลือดแดงฉานคละคลุ้งและกลืนสาบสาบอย่างรุนแรง” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 338) ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นอคติเชิงนิเวศที่มีต่อสายพันธุ์ต่างถิ่นในลักษณะที่ว่า สายพันธุ์ต่างถิ่นเป็นสาเหตุให้มนุษย์จบชีวิต

ลักษณะที่สอง กระบวนการสร้างภาษา ตัวบทเสนอให้ค้างคาวดูดเลือดเป็นสัตว์ร้ายผ่านภาษาที่ใช้กล่าวถึง ดังที่บทบรรยายเรียกค้างคาวดูดเลือดว่า “ค้างคาวปีศาจ” ประเด็นนี้ตอกย้ำอคติอย่างน่าสนใจ โดยปีศาจมีนัยสิ่งชั่วร้าย และพร้อมจะเหยียบย่ำอันตรายหรือความตายสู่มนุษย์ และการเรียกสถานการณ์การสืบทอดพันธุ์กรรมจากค้างคาวดูดเลือดให้เชื่อมโยงกับความทุกข์ ผ่านชื่อเรื่องที่ว่า “พันธะรัตติกาล” กลุ่มคำนี้ประกอบด้วยสองคำที่น่าสนใจ คือ “พันธะ” และ “รัตติกาล” โดยพันธะเชื่อมโยงกับภาวะที่ถูกบังคับให้ผูกพันกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และรัตติกาลเชื่อมโยงกับความมืดมน ดังนั้น “พันธะรัตติกาล” จึงเป็นคำที่สร้างขึ้นผ่านภาษาที่มีความหมายด้านลบ เมื่อพิจารณาแล้วกลุ่มคำดังกล่าวแสดงให้เห็นอคติที่ว่า สายพันธุ์ต่างถิ่นเป็นสัตว์ร้ายและนำความทุกข์ที่หลุดพ้นได้ยากมาสู่มนุษย์

สรุปแล้ว การนำเสนอภาพค้างคาวดูดเลือดในฐานะสัตว์ร้าย พบว่าตัวบทเสนอประเด็นดังกล่าวผ่านการทำให้ค้างคาวดูดเลือดมอดมอมผัสสสารมณเฑาะด้านลบและหายหน้าแก่

มนุษย์ ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นอคติเชิงนิเวศในลักษณะที่ว่า สายพันธุ์ที่ไม่คุ้นเคยอาจนำมาซึ่งผลร้าย

กล่าวโดยสรุป การนำเสนอภาพค้างคาวดูดเลือดในนวนิยายเรื่อง *พันธะรัตติกาล* เป็นการแสดงด้านร้ายของสายพันธุ์ต่างถิ่น ทั้งมิตีความลึกกลับและความดุร้ายต่างจากค้างคาวสายพันธุ์พื้นเมือง ประเด็นที่น่าสนใจคือ การนิยามให้สายพันธุ์ต่างถิ่นเป็นธรรมชาติที่คุกคามมนุษย์ แสดงนัยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติใน 2 ระดับ ระดับแรก ตัวบทชี้ให้เห็นว่า มนุษย์มีอคติต่อธรรมชาติที่ไม่ได้ถือกำเนิดในถิ่นของตนในลักษณะการระแวงและวิตกกังวลว่าจะเข้ามาสร้างภัยคุกคามให้ตน ส่วนระดับที่สองเมื่อพิจารณาอดีตดังกล่าวพบว่า การหวาดระแวงสายพันธุ์ต่างถิ่นซ่อนนัยถึงการตระหนักว่าสายพันธุ์ต่างถิ่นมีอำนาจเหนือตนเอง ประเด็นนี้นำไปสู่ข้อเสนอน่าสนใจคือ การสร้างให้สายพันธุ์ต่างถิ่นเข้ามาคุกคามมนุษย์เอื้อต่อการสนับสนุนอำนาจธรรมชาติ ในลักษณะของการต่อยำให้มนุษย์หวาดกลัว ระแวงระวัง และตระหนักว่าไม่สามารถควบคุมธรรมชาติได้

มนุษย์ผู้มีพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือด: ชาติพันธุ์อื่นผู้แปลกปลอม

ประเด็นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามนุษย์ผู้มีพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือด ซึ่งเชื่อมโยงกับความแปลกปลอมและเป็นอื่นจากวาทกรรมมนุษย์ปกติ จากการศึกษาพบว่า ตัวบทนำเสนอให้มนุษย์ผู้มีพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือดได้แก่ ขุนนางต่างชาติ โฟชนันต์ และโยธี มีสายเลือดตะวันตก โดยขุนนางผู้เป็นต้นตระกูลภักดีบิดินทร์เป็นคนยุโรปหรือคนผิวขาว ส่วนโฟชนันต์และโยธีเป็นเลือดผสมระหว่างคนไทยและคนผิวขาว ดังตัวบทบรรยายรูปลักษณ์ของโฟชนันต์ว่า “เมื่อบิดาของเขาเสียชีวิตเขายังเยาว์วัย ไม่อาจจดจำภาพของบิดาได้ทั้งหมด หากแต่ยังระลึกถึงบุรุษผิวขาวร่างโปร่งบาง เส้นผมหยักศกสะท้อนเงาของเนื้อไหมละเอียด กับจมูกโด่งเป็นสัน ริมฝีปากบางเฉียบได้รูป ผิวขาว

นัยน์ตาสีน้ำตาลอ่อน เหมือนการผสมผสานของเทพบุตรกรีก” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 58)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาแล้ว นวนิยายเรื่องนี้สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องหลังอาณานิคม เมื่อพิจารณาไปที่กลวิธีการประพันธ์ ทั้งการสร้างตัวละครที่มีสายเลือดคนผิวขาว และโครงเรื่องแนวผจญภัย พบว่า เป็นด้านกลับของลัทธิอาณานิคมที่คนผิวขาวกระทำต่อคนพื้นถิ่น นวนิยายเรื่องนี้ได้กลับพันธกิจของคนผิวขาว และจัดวางให้คนผิวขาวมีสถานะเป็นผู้อาศัยในประเทศไทย

ประเด็นที่น่าสนใจคือ ตัวบทเสนอให้มนุษย์ผู้มีพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือดเป็นอื่นจากมนุษย์ปกติ ผ่านการสร้างให้ตัวละครดังกล่าวมีวิถีการกินที่แตกต่างจากมนุษย์ทั่วไป กล่าวคือการเสพเลือดเป็นอาหาร แสดงถึงอคติเชิงนิเวศผ่านการเสนอให้สายพันธุ์ต่างถิ่นเป็นสัตว์ที่เข้ามาทำให้มนุษย์เปี่ยงเบนจากวาทกรรมความปกติ ดังที่เอมิกากล่าวไว้ “นี่เราจะทำยังไงดีคะ มันต้องมีวิธีแก้ไข มนุษย์จะเสพเลือดเป็นอาหารไม่ได้ มันไม่ใช่” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 312)

นอกจากนั้นตัวบทยังแสดงให้เห็นอคติเชิงนิเวศผ่านการเสนอให้มนุษย์ผู้มีพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือดเกิดผัสสากรรมที่แตกต่างจากมนุษย์ทั่วไปผ่านการทำให้มีความรู้สึกด้านบวกเมื่อได้กลิ่นเลือด เช่น ฉากที่โยชิเบรียบกลิ่นเลือดกับดอกไม้ “วินาทีนั้นเขารู้สึกกระหายเลือด รวากับได้กลิ่นหอมของเกสรดอกไม้ รุกเร้าและเหนียวรั้งอย่างรุนแรง” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 89) ประเด็นนี้เป็นการเสนอให้สายพันธุ์ต่างถิ่นเข้ามาทำลายระเบียบทางผัสสะ (sensory order) ของมนุษย์ ซึ่งอาทิศย์ เจียมรัตต์ญู (2562, น. 277) กล่าวว่า ระเบียบทางผัสสะหรือแม่แบบทางผัสสะ (sensory model) หมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ทางผัสสะที่สังคมสร้างขึ้นและสถาปนาว่าเป็นวิถีปกติ จากข้อเสนอของอาทิศย์แสดงให้เห็นว่า ระเบียบทางผัสสะ หรือความรู้สึกที่มีต่อประสบการณ์ทางผัสสะของตน เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้แล้วตามกรอบของสังคม เช่น เมื่อมนุษย์ดมกลิ่น

ดอกกุหลาบ จะต้องรู้สึกหอม หากรู้สึกหรือได้รับกลิ่นไม่พึงประสงค์แสดงว่ามนุษย์ผู้นั้น ผิดปกติ ในทำนองเดียวกัน เมื่อมนุษย์ได้กลิ่นเลือด จะต้องเหม็นคาว โดยเฉพาะหากเป็น เลือดของมนุษย์ด้วยกันเอง และหากรู้สึก “หอมหวาน” นั้นแสดงถึงภาวะผิดปกติ ดังนั้น ในฉากที่เสนอผัสสาสมณณ์ด้านบวกของโยธีเมื่อได้กลิ่นเลือด นำมาสู่ความปรารถนาจะลิ้มรส แสดงอคติเชิงนิเวศที่มนุษย์มีต่อสายพันธุ์ต่างถิ่นในลักษณะการมองว่าธรรมชาติที่ไม่ได้มี ถิ่นกำเนิดในประเทศไทยนำมาสู่วิสัยการกินที่แปลกประหลาด ซึ่งเป็นการคุกคามวาท กรรมมนุษย์และทำให้มนุษย์มีภาวะการกลายเป็นสัตว์ (becoming-animal) กล่าวคือ มี คุณสมบัติที่ใกล้เคียงกับค้างคาวดูดเลือด เมื่อเชื่อมโยงกับแนวคิดสัตวศึกษาที่มุ่งเน้นการ สลายพรมแดนมนุษย์กับสัตว์ให้พราเลี่ยนแล้ว การเสนอให้มนุษย์ต้องการเสพเลือดเป็น อาหารเช่นเดียวกับสายพันธุ์ต่างถิ่น แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ในลักษณะ ของสายพันธุ์ต่างถิ่นเข้ามาทำให้พรมแดนระหว่างมนุษย์กับสัตว์พราเลี่ยน

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนบทความมีข้อสังเกตที่สมควรนำมาพิจารณาคือ ตัวบทได้ เสนอตัวละครที่ต้องการเสพเลือดเป็นอาหารเช่นกัน คือสมพงษ์ ซึ่งเป็นคนขับรถของโยธี ในฉากที่กำลังเตรียมทำลาบไก่

“วันนี้วันเกิดผม ผมกับแจ่มใจก็เลยจะทำลาบไก่กินกันนะ
ครับ [...] ผมได้ไก่อบ้านมา มันยังเป็น ๆ อยู่เลยครับ เชือดทิ้งที่จะทิ้ง
เลือดก็เสียตาย นั่งแจ่มมันเตรียมตัดตะไคร้ไว้แล้วละครับ เอาใบมาขยำ
ให้เลือดคลายตัว มันจะได้ปล่อยกลิ่นคาวออกมา ใส่กับลาบละอร่อยนัก”

(นันทนา วีระชน, 2558, น. 83-84)

เมื่อพิจารณาพบว่า ตัวบทได้เสนอการเสพเลือดเป็นอาหารของมนุษย์ปกติ ควบคู่กับความต้องการเสพเลือดของมนุษย์ผู้มีพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือด สังเกตได้ว่าใน

ฉากข้างต้น ตัวบทกลับเสนอให้การ “เสพเลือด” ของสมพงษ์เป็นเรื่องปกติธรรมดา ไม่ได้ น่าสะพรึงกลัวแต่อย่างใด ซึ่งสามารถตีความได้ว่าเป็นอคติบางประการ นั่นคือ มนุษย์จะ ถือว่าความต้องการ “เสพเลือด” เป็นเรื่องปกติหากอยู่ในบริบทวัฒนธรรม ในที่นี้คือ การ ปรุงเป็นอาหาร ดังนั้นเมื่อพิจารณาพบว่าในฉากข้างต้น ตัวบทเสนอให้เห็นกรรมวิธีการ ทำอาหารเพื่อจะทำการเสพเลือดเป็นกิจกรรมที่ใกล้เคียงกับความมีอารยะมากที่สุด ไม่ ว่าจะเป็นการปรุงให้ไม่มีกลิ่นคาวหรือการต้มให้สุก

นายสมพงษ์ยื่นถ้วยเลือดไก่ให้แจ่มใจ “เฮ้...เอาไปจัดการ
เดี๋ยวที่เหลือนี่จะถอนตนเอง ต้มน้ำหรือยัง
“เดือดอยู่ในหม้อนั้นไง...”
หล่อนยื่นมือออกไปรับถ้วยกระเบื้องนั้น [...]

(นันทนา วีระชน, 2558, น. 84)

จากฉากข้างต้นแม้ตัวบทจะไม่ได้อธิบายขั้นตอนการปรุงเลือดไก่ให้สุกอย่าง ชัดเจน แต่ผู้อ่านก็คาดการณ์ได้ว่า แจ่มกำลังรับถ้วยเลือดไปต้ม แสดงให้เห็นว่า การเสพ เลือดเป็นสิ่งที่ยอมรับได้หากอยู่ในบริบทของอาหาร แต่ถ้าต้องการ “เสพเลือด” ใน ลักษณะอื่น ๆ ย่อมถูกทำให้เบี่ยงเบนจากความปกติ

นอกจากนั้น ตัวบทยังเสนอให้สมพงษ์สามารถเปิดเผยความต้องการเสพเลือด ของตนได้ ขณะที่โยธียายามปกปิดไว้ ดังที่เขาต้อง “สลัดความรู้สึกเหล่านั้นออกไป ทันทที” (นันทนา วีระชน, 2558, น. 84) แสดงให้เห็นว่าความต้องการเสพเลือดของโยธี เป็นสิ่งที่เขาตระหนักว่าเบี่ยงเบนจากวาทกรรมมนุษย์ปกติ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับ ข้อเสนอเรื่องมลทิน (stigma) ของกอฟฟ์แมน (Goffman) ได้ โดย สุภากรค์ จันทวานิช (2555, น. 135) ได้สรุปลักษณะมลทินตามข้อเสนอของกอฟฟ์แมนว่า มี 3 แบบคือ 1)

ความผิดปกติทางร่างกาย 2) จุดอ่อนของบุคคลหรือความเสียหายในอดีต และ 3) มลทินเชิงสังคม (social stigma) ที่เกิดจากการเป็นสมาชิกของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยผู้ที่มีมลทินจะพยายามปิดบังคุณลักษณะที่ถือว่าเป็นความผิดปกติของตนไว้เนื่องจากตระหนักได้ว่าคุณลักษณะนั้นไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม

เมื่อพิจารณาในกรณีของโยชิ พบว่า ตัวบทนำเสนอให้ทุกฉากที่โยชิต้องการเสพเลือด เขาจะพยายามหยุดความต้องการนั้น ผ่านการไม่มอง เดินหนี หรือพยายามเลิกคิดถึงความหอมหวานของเลือด ซึ่งหากนำกรอบคิดเรื่องมลทินของกอฟฟ์แมนมาพิจารณาพบว่า ตัวบทเสนอให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในลักษณะของสายพันธุ์ต่างถิ่นเข้ามาทำให้มนุษย์เกิดมลทิน โดยเป็นมลทินทางสังคมที่เกิดจากการเป็น “ทายาทของผู้มีพันธุกรรมสายพันธุ์ต่างถิ่น” ผลจากการมีมลทินทำให้มนุษย์พยายามซ่อนคุณสมบัติที่เบี่ยงเบนจากปกติไว้ ดังนั้นการนำเสนอมนุษย์ผู้มีพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือดให้เป็นอื่นจึงนำมาสู่ความแปลกปลอมจากมนุษย์ปกติ

จากประเด็นการนำเสนอภาพมนุษย์ผู้มีพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือดสามารถสรุปได้ว่า มนุษย์จัดวางสายพันธุ์ต่างถิ่นและชาติพันธุ์อื่นให้อยู่ฝ่ายเดียวกัน และมองว่าชาติพันธุ์อื่นนำสายพันธุ์ต่างถิ่นที่ดุร้ายมาสู่คนไทย ประเด็นนี้แสดงให้เห็นความวิตกกังวลที่คนไทยมีต่อคนผิวขาวหรือฝรั่งในลักษณะความหวาดกลัว เคลือบแคลง สงสัย ที่เรียกว่า อัสตงคตินิยมโดยเคลือบแคลง (suspicious Occidentalism) ที่หมายถึง การพยายามตั้งรับความเป็นตะวันตกในฐานะผู้เป็นภัยคุกคามอย่างหวาดระแวง วิตกกังวล (อาทิตย์เจียมรัตต์ัญญู, 2560, น.78) เมื่อกลับมาพิจารณาในนวนิยายพบว่า ตัวบทเสนอให้คนไทยหวาดกลัว ระแวงระวังต่อฝรั่งที่มีพันธุกรรมค้างคาวดูดเลือด และสืบทอดสายเลือดมาจนถึงยุคปัจจุบัน ประเด็นนี้ แสดงทัศนคติความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในลักษณะที่ว่าตะวันตกนำมาซึ่งธรรมชาติหรือสายพันธุ์ที่อันตรายและเป็นภัยคุกคามต่อคนไทย

สรุป

บทความเรื่องนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติผ่านตัวละคร ค้างคาวดูดเลือดในนวนิยายเรื่อง *พันธะรัตติกาล* บทประพันธ์ของ นันทนา วีระชน ผลการศึกษาพบว่า ค้างคาวดูดเลือดในนวนิยายเรื่องนี้ได้รับอิทธิพลจากเรื่องแวมไพร์ใน ตะวันตก ซึ่งงานวิจัยของ อันตามัน พีรานนท์ (2561, น. 105) เรื่อง *กระบวนการรับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงความหมายของการนำเสนอภาพแวมไพร์ในภาพยนตร์ ซีรีส์ และนิยายออนไลน์* กล่าวว่า ในนวนิยายเรื่อง *Dracula* ผู้เขียนสร้างให้ท่านเคาต์แดรกคูลาสวม เสื้อที่มีผ้าคลุมที่ปล่อยชายคล้ายปีกค้างคาว นั่นทำให้เกิดการเชื่อมโยงค้างคาวกับแวมไพร์ ส่งอิทธิพลให้นวนิยายเชื่อมโยงค้างคาวกับความลึกลับเหนือธรรมชาติ ดังใน *แก้วขนเหล็ก* (ตรี อภิรุณ) *ภูตพระจันทร์* (จินตวีร์ วิวัธน์) และ *พันธะรัตติกาล* (นันทนา วีระชน)

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ค้างคาวดูดเลือดในฐานะสายพันธุ์ต่างถิ่นเป็น ธรรมชาติด้านร้ายในลักษณะการนำหายนะมาสู่มนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศนีย์ (2559, น. 39-94) เรื่อง “มนุษย์ใน Ishmael: An Adventure of the Mind and Spirit ของ แดเนียล ควินน์” ที่ “ลึงกอริลลาจากแอฟริกา” เข้า มาทำลายวิถีคิดแบบมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งเมื่อพิจารณาพบว่า “ค้างคาวดูดเลือดจาก อเมริกาใต้” ใน *พันธะรัตติกาล* ได้เชื่อมโยงกับการสันคลอนวิถีคิดดังกล่าวเช่นกัน

ข้อสังเกตคือ นวนิยายไม่ได้เพียงนำเสนอสายพันธุ์ต่างถิ่นที่นำหายนะมาสู่มนุษย์ผ่านค้างคาวดูดเลือดเท่านั้น แต่ยังนำเสนอผ่านตัวละครขุนนางต่างชาติที่เชื่อว่ามี พันธุกรรมค้างคาวดูดเลือดอยู่ในตัวและนำมาสู่การสืบทอดทายาทมาถึงรุ่นปัจจุบัน คุณสมบัติของขุนนางผู้ที่มี “ความเป็นสัตว์” อยู่ในตัวเองทำให้ตัวละครนี้มีลักษณะผู้มีความเป็นอื่นทางเผ่าพันธุ์ (racial other) หมายถึง การเป็นเผ่าพันธุ์ที่เป็นอื่นต่อคนไทย ประเด็นนี้นำไปสู่การสร้างความเป็นอื่นให้กับคนผิวขาวและทายาทคนผิวขาวอย่าง น่าสนใจ

จากประเด็นที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ตัวบทนิยามให้สิ่งมีชีวิตจากถิ่นอื่นคือหายนะ ต่อคนไทย กล่าวคือทั้งสัตว์ต่างถิ่นและมนุษย์ต่างถิ่นล้วนแล้วแต่นำภัยอันตรายมาสู่คนไทยทั้งสิ้น แสดงให้เห็นอคติที่มนุษย์มีต่อชาติพันธุ์อื่นอย่างน่าสนใจ ประเด็นนี้สอดคล้องกับ ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศนีย์ (2559, น. 51) ที่กล่าวว่า มนุษย์ไม่ได้เพียงแบ่งแยกสิ่งมีชีวิตอื่นให้ต่างจากตนเท่านั้น แต่ยังได้แบ่งแยกมนุษย์ด้วยกันที่มีชาติพันธุ์หรือวิถีชีวิตที่แตกต่างจากตน และเมื่อพิจารณาช่วงเวลาการตีพิมพ์นวนิยายเรื่อง *พันธะรัตติกาล* พบว่าเป็นช่วงที่ประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาสายพันธุ์ต่างถิ่น ดังนั้นนวนิยายเรื่อง *พันธะรัตติกาล* จึงเป็น “เรื่องเล่าอคติของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติซึ่งไม่ได้มีถิ่นกำเนิดในประเทศของตน” โดยนำเสนอผ่านค้ำจวดูดเลือดในฐานะสัตว์ลึกลับ ดุร้าย และนำหายนะมาสู่คนไทย ซึ่งเมื่อตีความอคติดังกล่าวในระดับลึกพบว่า วิถีคิดที่มนุษย์มีต่อสายพันธุ์ต่างถิ่นเป็นมุมมองที่ตระหนักถึงอำนาจธรรมชาติอันมีเหนือตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งคืออคติที่นำเสนอในตัวบทเผยให้เห็นวิถีคิดแบบธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- แคมเบลล์, ซี. (2558). *ปรักปรำศาสตร์* (อลิสซา สันตสมบัติ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มติชน.
(ต้นฉบับพิมพ์ปี 1977).
- ฉวีวรรณ หุตะเจริญ. (2539). ผลกระทบจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นต่อความหลากหลายทางชีวภาพด้านป่าไม้. ใน *รายงานการประชุมวิชาการ ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในประเทศไทย* (น. 70-80). กรุงเทพฯ: ฝ่ายทรัพยากรชีวภาพ กองประสานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม.
- ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศนีย์. (2559). รื้อสร้างมายาคติเบื้องหลังความอหังการของ “มนุษย์” ใน *Ishmael: An Adventure of the Mind and Spirit* ของ แดเนียล ควินน์. ใน *พินิจปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านมุมมองวรรณกรรมอเมริกันร่วมสมัย* (น. 39-94). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2556ก). *ผู้หญิงยิ่งเร็ว: ผู้หญิง ธรรมชาติ อำนาจ และวัฒนธรรม กำหนด สตรีนิยมเชิงนิเวศในวรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ: นาคร.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2556ข). *วรรณคดีสี่เขียว กระบวนทัศน์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ: นาคร.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2560). ใช้เพียงเดรัจฉาน: สัตวศึกษาในมุมมองของการวิจารณ์เชิงนิเวศ ใน *ทฤษฎีกับการวิจารณ์ศิลปะ: ทัศนะของนักวิชาการไทย* (น. 328-407). กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- นันทนา วีระชน. (2558). *พันธะรัตติกาล*. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ
- ปองปรารณ สุนทรเกสัช. (2563). อคติทางชาติพันธุ์ต่อสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในสังคมไทยที่ปรากฏในสื่อสังคมออนไลน์เว็บไซต์พันทิป. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 15(1), 26-47.

- พงศ์เทพ สุวรรณวาริ. (2558). การสำรวจชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในพื้นที่เกาะช้างและหมู่เกาะใกล้เคียงจังหวัดตราด (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, นครราชสีมา.
- พงศ์วุฒม์ ชีระวัฒน์. (2564). แนวทางการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน กรณีศึกษา ปลาหมอหางดำ ในพื้นที่ตำบลไร่เก่า อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (รายงานการค้นคว้าอิสระ สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- พิสิฐ ฦ พัทลุง. (2539). ผลกระทบชนิดพันธุ์ต่างถิ่น. ใน รายงานการประชุมวิชาการ ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในประเทศไทย (น. 64-67). กรุงเทพฯ: ฝ่ายทรัพยากรชีวภาพ กองประสานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม.
- มิ่ง ปัญหา. (2558). Dracula: โอษฐ์ภาวะและความเป็นสัตว์ในพื้นที่เมือง. ใน ดิน น้ำ ลม ไฟ: ธาตุ จักรวาล พิษภัย จากมุมมองมนุษยศาสตร์ (น. 203-252). กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช. (2556). พืชต่างถิ่นรุกรานในพื้นที่เขตอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: ส่วนความหลากหลายทางชีวภาพ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2555). ทฤษฎีสังคมวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรวรรณ ฤทธิศรีธร. (2562). ภาพแทนและการประกอบสร้างความจริงเรื่องธรรมชาติ ในนวนิยายแนวจินตนิมิตของไทย (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

- อันตามัน พิรานนท์. (2561). *กระบวนการรับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงความหมายของการนำเสนอภาพผีแวมไพร์ในภาพยนตร์ ซีรีส์ และนิตยสารออนไลน์* (รายงานการศึกษาเฉพาะบุคคล ปริญญาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- อาทิตย์ เจียมรัตต์ัญญู. (2560). จาก "ใช้ต" สู่ "สะวิง": อັสดงคตนิยมกับการเมืองของการแปลทางวัฒนธรรมในประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่. ใน *รัฐศาสตร์สาร* (น. 73-130). กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- อาทิตย์ เจียมรัตต์ัญญู. (2562). *ผัสสศึกษาและผัสสวิจาร์ณ: พัฒนาการ แนวคิดทฤษฎี และวิธีวิทยา*. ใน *นววิถี วิธีร่วมสมัยในการศึกษาวรรณกรรม* (น. 235-322). กรุงเทพฯ: สยามปัญญา.

ภาษาต่างประเทศ

- Buell, L. & Ursula, K. H. & Thornber, K. others. (2011). Literature and Environment. *Annu. Rev. Environ. Resource*, 36, 417–440.
- Emmanuel, N. (2015). Eurocentrism and the African Flora and Fauna: An Ecocritical Discourse of Obinkarm Echewa's *The Land's Lord*. *European Journal of English Language. Linguistic and Literature*, 2(1), 32–42.
- Feder, H. (2010). "A blot upon the earth": Nature's "Negative" and the Production of Monstrosity in *Frankenstein*. *Journal of Ecocriticism*, 2(1), 55–66.
- Glottfelty, C. (1996). *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*. Athens: University of Georgia Press.

Murphy, P. D. (2009). *Ecocritical Explorations in Literary and Cultural Studies: Fences, Boundaries, and Field*. New York and Toronto: Lexington Books.